

VASANTATILAKA

BY

BARADACHARYA.

EDITED BY

PANDIT JIBANANDA VIDYASAGARA B. A.

Calcutta :

PRINTED AT THE VALMIKI PRESS.

1872.

*To be had from Pandit Jibananda Vidyasagara B. A. Govt.
Sanskrit College of Calcutta.*

वसन्ततिलकभाणः ।

श्रीवरदाचार्य विरचितः

वि. ए. उपाधिधारिणा

श्री जीवानन्द विद्यासागर भट्टाचार्येण

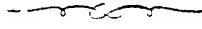
संस्कातः

कलिकाताराजधान्याम् ।

वाल्मीकियन्त्रे मुद्रितः

१८७२

वसन्ततिलकम् ।

जयन्ति जगताम्मातुस्तनकुङ्कुमविन्दवः ।
सुकुन्दाश्लेषसङ्क्रान्तकौस्तुभश्रीविङ्मिनः ॥ १ ॥

अपि च ।

क्रीडाभिन्नहिरण्यशुक्तिकुहरे रक्तात्मनावस्थितान्
हारं हारमुदारकुङ्कुमरसानथाजभव्यान्नखैः ।
वीरश्रीकुचकुम्भसीमि लिखतो वीरस्य पत्रावली-
स्तत्कालोचितभावबन्धमधुरं मन्दस्मितं पातु नः ॥ २ ॥

नान्द्यन्ते सूत्रधारः ।

सूत्र । मविनयानन्दम् । भो भोस्ममन्ततस्मन्ततमधुमदमुदित-
मत्तकाशिनीविलासविवशापाङ्गशृङ्खलितविशृङ्खलविविधरसि-
कजनविहारहारिणी हरिहरहिरण्यगर्भादिनिखिलसुरासुर-
मणिसुकुटोपलालितशासनस्य भगवतो मकरध्वजस्य पूजोत्-
सवारभसम्भ्रान्त-सकलवारविलासिनी-समादेशसम्पादनचटुल-
विटनिबिडनिबद्धसञ्चारा काञ्चीपुरी । समन्तादवलोक्य सान-
न्दम् ।

निरन्तरनिरवधिकमधुरविविधरसभरितनिरवद्यगद्यपद्य-
मयभारतीभरितसङ्गीतसाङ्गानङ्गनिगमनिरतिशयपरिचयतर-
ङ्गितनिखिलकलाकलापविस्ताराः सर्वे सभास्ताराः । ससम्भ्रमम्
आकाशे कर्णन्दत्त्वा । किम्ब्रूथ ? सकलजनहृदयानन्दकन्दली-
विकसनविदग्धसुग्धमधुरगम्भीरनिबन्धबन्धुरं किमपि रूपक-
मभिनेतव्यमिति ? स्मरणमभिनीय । श्रुतं हि मया निखिल-
नगरातिशायिन्यां सकलकलाकलापविस्तारशान्तिन्यामुज्ज-
यिन्याम् । यथा किल ।

काञ्चीपुरे कविरभूदरदार्यनामा
सुनुः सुदर्शनकवेर्घटिकाग्रतस्य ।
वेदान्ततर्कविविधार्थविचारधीरो
वात्स्यो वसन्ततिलकं स बभाण भाणम् ॥

स भाणः सकलहृदयानुरञ्जकः सुप्रयोग इति, अहमपि
तमेव प्रयुञ्जानः सामाजिकानुपतिष्ठे ।

अलङ्कारवती सूक्तिरभिनन्द्यगुणा सती ।
सभायां सरसैर्वाक्यैः सन्तोषयति मे मनः ॥

किम् ब्रूथ ? तस्य तर्ककर्कशहृदयस्य कथमेतादृशमुक्ति-
माधुर्यमिति ? स्मृतिमभिनीय । भवन्त एव खल्वेवमादिशन्ति ।

तर्केषु कर्कशतराः स्युरथापि पुंसां
काले भवन्ति मृदवः कवितासु वाचः ।
दैत्येन्द्रशैलकुलिशं दयिताकपोले
नाथस्य कोमलमुदाहरणं नखं नः ॥

पुनः कर्णन्दत्त्वा । किम्ब्रूथ ? साधु सम्यगुक्तम् ?

वसन्ततिलकम् ।

३

समुल्लासो वाचां सरसमधुनिष्यन्दलहरी-
समुन्मेषद्वेषी सकलरसपोषोपजनकः ।
न केषामाधत्ते मनसि परितोषव्रवनवै-
र्विलासैरुन्मीलद्विकचितमधूलीपरिमलः ॥

यदि तस्य कवेः प्रबन्धः, सत्त्वरेण भवताभिनेतव्यमिति ।
सपरितोषम् ।

सोऽयं चेत्कविरत्र सुन्दरगिरः सन्त्येव तेषामसौ
मध्ये कोऽपि वयं च नाद्यरचनापाण्डित्यपारङ्गताः ।
भाणश्चेद्दृश्यरूपकेषु मधुरस्तत्सर्वमास्तामियं
सारज्ञा हि सभा किमन्यदधुना वाञ्छानुकूलो विधिः ?
परिक्रम्य दिशोऽवलोक्य साञ्चर्यम् ।
मधुकरपरिमृक्तमाधवीनां मलयसमीरविलोलमञ्जरीणाम् ।
कथयति मधुमासवासराणामुपगतमुन्मदकोकिला वनश्रीः ॥

अपि च ।

मन्दानिलेन मधुरं परिनर्त्तितायाः पर्यायतः प्रचलदङ्गुलिपल्लवायाः ।
मञ्जुस्वरैर्मधुकरैरुपगीयमानं नाद्यं मनोहरमिदं नवमल्लिकायाः ॥
नेपथ्ये । साधु भरतपुत्र ! साधु । प्रस्तुतानुकूलवर्णनेन
वन्दनीयोऽसि । अपितु नवमल्लिकेतिस्थाने वासन्तिकेति वक्त-
व्यम् । अथ खलु त्रिभुवनविजयिनो मकरध्वजस्य विजयवैजयन्ती
वसन्तमेनायाः कनीयसी भरताचार्यशिक्षितनिखिलनृत्यविद्या-
प्रथमरङ्गाऽधिरोहणमहोत्सवसम्भावितनिखिलकुशीलवनिक-
रोपगीयमाना नृत्यति वासन्तिका । वयमपि तदवलोकनाय
त्वरिताः समागच्छामः ।

वसन्ततिलकम् ।

सूत्र । श्रुत्वा सङ्घं । त्वर्यतां त्वर्यताम् । अहमप्यमुना
शृङ्गारशेखरेण सम्भूय तस्या महोत्सवमनुभवामि ।

इति निष्क्रान्तः प्रस्तावना ।

ततः प्रविशति शृङ्गारशेखरः ।

शृङ्गारः । सवितर्कम् ।

तालावधौ तरलकुण्डलगण्डमूलं

दुर्वारघर्मजलदृषितपत्ररेखम् ।

तस्या मुखं तरललोचनचन्द्रिकाया

धन्यो विलोकयति तादृशमन्दहासम् ॥

समन्तादवलोक्य । अहो खलु रमणीयता प्रभातवेलायाः ।

इदानीं खलु ।

मालिन्यं परिदृश्यते हिमरुचौ, मन्दश्रियस्तारकाः,

शीताः केचन सञ्चरन्ति कमलामोदस्पृशो मारुताः ।

आसीदन्ति च चक्रवाकमिथुनान्यन्योऽन्यमुत्कण्ठया

पादैस्ताडितकैरवा मधुलिहो गच्छन्ति पद्माटवीम् ॥

अपि च ।

किञ्चिद्विस्मयकेशवान्तकुसुमाः, क्रीडाविलोलांशुका.

लुप्तालुप्तशरीरचन्दनतया लोकैकनेत्रोत्सवाः ।

सम्भोगश्रमविकूलैरवयवैः सङ्केतशालान्तरा-

न्निद्राशेषकषायितार्द्धनयना निर्यन्ति वाराङ्गना ॥

वसन्ततिलकम् ।

५

पुरोऽवलोक्य सकौतुकम् । एष खलु हेषारवपरिकुपितवन
महिषविषाणकोटीपाटनभयचकितरथतुरगविषमितरथचरण
संघट्टनविघट्टितविकटकटकधातुधूलीपुञ्जरञ्जित इव पिञ्जर-
वपुरुदयाद्रिशिखरमारुढो भगवानंशुमाली । इदानीं खलु ।
आपाटलैः प्रथममङ्कुरितैर्मधुखैरङ्गाम्पतिः प्रथमशैलविहारिणीनाम् ।
सोऽयङ्करोति सुरपङ्कवसुन्दरीणां कर्णेषु कल्पतरुपङ्कवभङ्गलक्ष्मीम् ।

किञ्च ।

तरुणान्दिवाकरमयूखमञ्जरीमरुणामशोकाशिखरावलम्बिनीम् ।
कमनीयपुष्पमनसा समाश्रितां मधुपो विडम्बयति मञ्जुभाषिणीम् ॥
सौरभाघ्राणमभिनीय सलज्जम् । सत्यं मधुकर इवाह
मपि वासन्तिकाऽनुरक्तहृदयः परिभ्रान्तोऽस्मि । सत्यमशोक-
मञ्जरीमेव भजते मधुकरी । सवितर्कम् । अधुना निखिलकु-
सुमहेतुना वसन्तेन भवितव्यम् । समन्तादवलोक्य ।
उद्वेलपञ्चममुदञ्चितबालचूतमुद्दामकेशरमुदारसमीरपोतम् ।
उन्निन्नपञ्चशरमुल्लङ्घकगर्णिकारमुच्चैरिदं हि मधुवासरमादिरासीत् ॥
अहो रमणीयता वसन्तस्य ।

मन्दम्मन्दं मलयपवनो मल्लिकासूत्रधारः
पायं पायं मधुपरिमलं पाटलीकुङ्कुमलानाम् ।
मध्ये मध्ये विरचितगतिर्माधवीमण्डपानां
क्रीडाखेदं हरति शनकैः क्रीडया सुन्दरीणाम् ॥

अहो सार्वत्रिकता प्रेमानुबन्धस्य ।

उद्दामगन्धकुसुमस्मितशालिनीनामुद्यानचूततरवो नवमालिकानाम् ।
आपूरयन्ति मकरन्दरसैः स्वकीयैराकल्पितं कुसुमपांशुभिरालवालम् ॥

अन्यतोऽवलोक्य सकौतुकम् ।

अङ्गारश्रियमातनोति नितरामापाटलं पल्लवं

धूमश्रेणिविडम्बिनी पुनरसौ निर्याति भङ्गावली ।

पुष्पाण्यत्र च संलुठन्ति कतिचित् स्पृष्टानि मन्दानिलैः

शङ्के दग्धुमसौ जगन्ति मदनः सन्तापयत्याशुगान् ।

अतिचिरस्थायी वैराऽनुबन्धः स्यावराणामपि । तथाहि,
पादताडनमशोकपादपाश्चिन्तयन्त इव हन्तुमङ्गनाः ।

मन्मथाय महनीयसौरभानर्पयन्ति खलु हन्त सायकान् ॥

साश्चर्यम् । सर्वङ्गषाणि कुसुमशरचापविजृम्भितानि । यतः

हालास्तादकषायितैर्मधुलिङ्गामालापवत्यः स्वरै-

रन्तःपल्लवजम्भमाणसुमनःसन्दोहमन्दस्मिताः ।

उन्मीलन्मकरन्दघर्मसलिलैरुत्कण्ठकाः केसरै-

राक्रीडन्नववीरुधःक्षितिरुहैराक्रीडवाटीं गताः ॥

सर्वतोऽवलोक्यन् वसन्तातिशयमभिनीय ।

निद्रितरसालगन्धैर्मुदितकलकण्ठमुग्धसंलापैः ।

किन्तैः केवलमदनैः समयैरस्यन्दचन्दनसमीरैः ॥

पुरोऽवलोक्य । कथमियमनवरतविहरमाणवरयुवतिचटुल-
चरणमणिकटकरणितमुखरसौधवीथिका राजधानी । इयं हि ।

अनङ्गब्रह्मतन्त्राणामङ्गुरार्यणमेदिनी ।

कमलाकान्तशुद्धान्तकेलिचङ्क्रमणस्थली ॥

विभाव्य । शतमखनगरीमप्यतिशेते सकलगुणनिकरस-
ङ्केतशाला काञ्चीपुरी । जलनिधिसमाहृतकतिपयंजलमानुषी-
मुखविकासवच्चितचपलजनचित्तायास्तस्याः कियती गरीयस्ता ।

अत्र हि ।

परिचयविशुद्धवीणावेणुमृदङ्गादिवाद्यविस्ताराः ।

विख्यातरसिकविद्याः सर्वे स्वयमेव सिद्धसङ्गीताः ॥

अपि च ।

तत्रैको मधवानिह द्विजगणाः सर्वेऽपि रम्भापरं

मान्यास्तत्र परसहस्रमिह ताः कान्तोरुकाण्डैर्जिताः ।

तत्रैको हि गुरुः कविश्च बहवस्तेऽप्यत्र वर्हिर्मुखाः

पौरैश्चन्द्रमुखैः किमत्र सदृशा मन्ये किमन्यैर्गुणैः ॥

सकलनगरसाधारणी किमस्याः सकलसुरनिकरतोषका-
रिणी गुणश्रेणी । तथा हि,

इह मखमतनिष्ठ पद्मयोनिः स च पुनरत्र समुत्थितो मुकुन्दः ।

अमुमिह कलयन्ति केऽपि धन्याः पुनरयमत्र ददाति वाञ्छितानि ॥

पुरोऽवलोक्य सकातुकोल्लासम् । सन्ततविरचितचटुलपवनेन
वेपमानमकरध्वज-पटपल्लवसमुल्लसित-विटङ्कवाटिकाविशकट-
मणिगण-खचित-वेदिकाविहरमाण-विविधविटनिचयविचार्य-
माणसाङ्गानङ्गतन्त्रविस्तारा बालकजनपरिचीयमानपरिवादिनी
डमरुमृदङ्गमुरजभर्भरीसुखरसुधाधौतविविधधवलमन्दिर-
निकुरुम्बनिर्जितनीहारहारहिमगिरिदिगम्बरसितरोचिरम्बर-
सरिदम्बुकम्बुशरदम्बुदकुसुदकुन्दा वसन्तवीथी । सप्रत्यभिज्ञम् ।
शृङ्गारपद्यानिषद्या खल्वियं वीथी । इह खलु ।

कतिचन निवेश्य कामिनीनां मृगमदसौरभमेदुरे कपोले ।

मुकुलितनयनं मुखानि धन्या निधुवनसन्धिषु निर्विशन्ति निद्राम् ॥

सवितर्कम् । अत्रैव खलु सुहृदनङ्गशेखरकलत्रं चित्र-

लेखा, तावदेनां विलोकयन्नमुनैव मार्गेण गमिष्यामीति ।
वीथीं प्रविश्य पार्श्वतोऽवलोक्य सकौतुकम्, सफलमद्य संजातञ्चक्षुः

पश्चात्पीठनिषण्णया नखमुखैः पर्यायतः कुञ्चितै-
र्विस्मृतां विनिकीर्य केशकवरीमाबद्धसीमन्तया ।

सख्या साकमुदीरितस्वजननीसम्भोगवार्त्तासुधा
बाला सौरभशेषचन्दनवती बालातपं सेवते ॥

निर्वर्ण्य ।

शशपदमणिमालं चन्द्ररेखाभिरामं
ललितपुलकजालं लक्ष्यविन्दुप्रबालम् ।
वपुर्नघममुष्या वक्ति कस्यापि यूनः
सुरतकलहलीलासूक्ष्ममार्गाभियोगम् ॥

कुशला खल्वेषापि कुसुमशरगोष्ठीषु । साश्चर्यम् ।

मधुकरपरिभवकातरमासीदरविन्दमाननं तन्व्याः ।

अह ह विधिदुर्विपाकस्तत्र च परिभूतमलकरूपैस्तैः ॥

तावदेनामनुसृत्य गच्छामः । उपसृत्य पदान्तरे स्थित्वा ।

प्रत्यग्रचन्द्रलेखं परिमलशेषाङ्गरागरमणीयम् ।

अव्यवधानमनोहरमङ्गन्तव जयतु मदनसर्वस्वम् ॥

किम्ब्रवीषि किम्ब्रवीषि ? धन्यः खलु भवान्ब्रवमा-
लिकासङ्गेन, तत्र चाटुकरणेनेति ? रम्भोरु ! मैवं वादीः ।

अन्तःकूजदुदारकण्ठमसङ्गन्मुञ्चेति लोलेक्षणं

प्रायः स्मेरकपोलमूलममृतप्रस्थन्दि विम्बाधरम् ।

आधूताङ्गुलिपञ्चवायमलमित्यानर्त्तितभूलतं

पीतं येन सुखं त्वदीयमबले सोऽयं हि धन्यो युवा ।

वसन्ततिलकम्

किं वीथि ? गच्छ गच्छ विदग्धः खलु भवान् व्यवहार-
विद्यास्त्विति ?

गाढपोडितपरस्पराधरं कण्ठगर्भितकपोलकूजितम् ।

अत्रपावरणमात्तसीत्कृतं विस्मरामि किमु ते रतोत्सतम् ?

त्वयैव गन्तव्यमित्युक्ते तावद्गच्छामि । पदान्तरङ्गत्वा साश्चर्यम् ।

स्थित्वा विचित्रमणिशालिनि रत्नपीठे

भाले गृहीतमुकुरा करपल्लवेन ।

कालेयप्रङ्गतिलकं परिकल्पयन्ती

कैषा समुन्मिषति काचन कातराक्षी ?

निर्वर्ण्य सप्रत्यभिज्ञम् । आः परिज्ञातम्, अनङ्गचन्द्रिकायाः
कनीयसी कतिपयकालमस्मत्परिरम्भकलवं तारावली । कथ-
मियमचिरात् सम्पन्नयौवना जाता । तथा हि

आयाति श्रियमञ्जसा नयनयोरम्भोरुहप्रेयसीं

सन्नाहः स्तनयोरयङ्गययते सम्भोगयोग्यान्दशाम् ।

वैदग्धेन सहासिकां वितनुते वाचामियं प्रक्रियां

मुग्धायाः पुनरैन्दवीन्न सहते मुख्यामभिख्यां मुखम् ॥

कथमियमस्यामेव वीथिकायामितस्ततः सञ्चरन्तमपि
मामद्य विशेषतः सानुरागन्नालोकयति ? भवतु एनामुप-
सर्पामि । उपहृत्य । अस्तु कुशलमाकल्परचनायाः ?

लोके कलङ्कमयहातुमयं मृगाङ्गे

जातो मुखन्तव पुनस्तिलकच्छलेन ।

तत्रापि कल्पयसि तन्वि ! कलङ्करेखां

नार्थः समाश्रितजनं हि कलङ्कयन्ति ॥

सादरम् । किं ब्रवीषि ? कदाचिद्विशदमतयोऽपि भ्रमन्ति खलु घण्टापथेषु, यदस्मदावासदोषेण स्वप्नेऽप्यचिन्तनीयामि-
मास्मीथीमागतोऽसीति ? सपरितोषम् । सफलमद्य संजातं ओत्रं, यदमून्यहराणि श्रूयन्ते । कुतः पुनरियं शिक्षिता वैदग्धी ? यदात्मदोषमन्यत्र समारोपयसि ? किमेतन्न सम्भावयसि ? किन्न पश्यसि मामस्यामेव वीथिकायामनवरतसञ्चारिणम् । अथवा कुतस्ते दोषः प्रेमशालिन्याः ? अपि तु यौवनमदमेदुराया दृष्टेः या पुनरग्रतः स्थितमपि वस्तु न विषयीकरोति । अपि च । कपटानुरागकौसीदिकः खलु वेष्ट्याजनः । तथा हि ।

आलापैर्मधुरैश्च कांश्चिदपरानालोकिताः सस्मितै-
रन्यान्विभ्रमकल्पनाभिरितरानङ्गैरनङ्गोज्ज्वलैः ।
आचारैश्चतुरैः परानभिनवैरन्यान् भुवःकम्पनै-
रित्यं कांश्चन रञ्जयन्ति सुदृशो मन्ये मनस्वन्यथा ॥

श्रुतिमभिनीय स्वगतम् । आः कष्टमनपराधिनमपि परि-
जनमतिनिष्ठुरन्निर्भर्त्सयन्ती नीचवृद्धवर्द्धकी समापतति ।
प्रकाशम् । यदि मनसि न रोचते, वयमेव गच्छामः । क्रद्ध-
जरतीरूपेण कृत्यामुत्पाद्य किमस्मानुद्देजयसि । सप्रणयकोपम् ।
किं ब्रवीषि ? किमात्य रे कितव ? साधु सम्यगुक्तम् । अय-
स्कारवाटिकायां सूचीविक्रप्रवत् किमस्माभिरूपालम्भि ।
गर्भदासवदलङ्कारमञ्जर्या दास्यमाचरन्तं भवन्तमस्यामेव
वीथिकायां कथन्नाम न दृष्टवती । किमेतेन गतमखिल-

मास्त्रान्नाम । प्रलपतु जरती त्वां यत्किञ्चिदत्रैवाद्य त्वया
स्यातव्यमिति । सोल्लासम् । परमनुगृहीतोऽस्मि ।

अमजलपरिमृष्टपत्रलेखं अवगणसमाकुलकुण्डलाभिरामम् ।

मुखमिदमुदितस्मिततन्वदीयं मुञ्जरभिवाञ्छति वीक्षितुम्मनो मे ॥

तथाप्यस्याः कामुकजनसुखकालरात्रेरग्रतः स्यातु-
मशक्तो, गच्छामि गृह्यतामाशीः, अथवा किमाशीर्वादेन ते
सर्वाग्निषामुपरि वर्त्तमानायाः ? पदान्तरे स्थित्वा । आः कष्ट-
मग्रत एव जरती । सक्रोधम् । मामियं पिशाचमुखी तर्जन्या
तर्जयन्ती किं प्रलपति ।

“रे रे धूर्त्तजनधौरेय दरिद्रचूडामणे ! कृपणजन ! मूर्खन्य-
वाद्धकिनेयभगिनीभुजङ्गजीर्णशूर्पेण निहत्य निष्काशितोऽपि
शङ्काहीनः पुनरपि समागतोऽसि ? रे मानहीन ! किमित्थं
सुलभा तारावली ? किन्न पश्यसि जात्यन्धपण्यकलत्राणि
विक्रीय पण्यकलत्राणि परिपालयतो भाग्यपुरुषान् ?” एतत्
किं कुक्कुटोपाध्यायशिक्षितकुटिलविद्यादर्शनस्थानम् ? “प्रति-
श्रुतं धनमदत्त्वा न गन्तव्यम् ।” सोद्देशस्तम् । श्रुतानि श्रोत-
व्यानि, यदि सन्त्यन्यानि कर्णामृतानि, तान्यपि कथय ।
सक्रोधसम्भ्रमं क्षुरिकामुद्यम्य । अरे नीचवृद्धवर्द्धकि ! किमुपा-
ध्यायमपि स्पृशसि ? तारावलीमुद्दिश्य । पञ्चषाणि परुषभाषि-
तानि सोढानि, इतः परं यदि ब्रूया अनया शूर्पेण खामिव
कृत्वा गच्छामि । “गच्छ गच्छ हीनजन !” देहि मे द्वारं जानासि
मे हस्तमिति सधैर्यन्निष्क्रम्य । सास्त्रार्थम् । कथमपि काल-
सर्पसुखान्निष्क्रान्तोऽस्मि । सखेदम् । अनङ्गवीरचेत्रमनयैव

दूषिता तारावली । सविमर्षम् । कथमस्यामुत्पन्नापि सकल-
भुवनैकरत्नं तारावली । यद्वा शम्बूकजातिरपि किन्न प्रसूते
मुक्ताफलं शुक्तिः । कर्णन्दत्त्वा । किमिह कल कल इव श्रूयते
पौराणाम् ? पुरोऽवलोक्य । तावदेनामापतन्तीञ्चन्द्रसेना
पृच्छामि । सखि चन्द्रसेने ! कोऽयं कोलाहलः ? किं ब्रवीषि ?
चित्तवति ! चत्वरे शूरसेनवीरसेनयोश्चरणायुधयोर्द्वं
प्रवर्तत इति । परमसम्भ्रमपरा भवन्ति पौरा इति । तर्हि
वयमपि समागत्य पश्यामः । कथमुपक्रान्त एव ते क्रूर-
धारचरणशस्त्रयोश्चरणायुधयोः कलहः । सशिरःकम्पम् ।

तुण्डेन खण्डयति तूर्णमुपेत्य वेगात्
पादेन हन्ति परिहृत्य परप्रहारान् ।
पार्श्वं परिभ्रमति पश्यति चावकाश-
मुन्नम्रचूडमुपसपेति ताम्रचूडः ॥

अथ च ।

पश्चान्न याति न च याति पुरः प्रमादात्
पार्श्वं न याति चरणायुधसावभौमः ।
वामेन केवलमसौ चरणेन शृङ्गे-
र्मौलौ निहत्य मुञ्जरुत्थितकण्ठनादः ॥

अपि च ।

अग्रे पद्मलकेशरामभिमुखं ग्रीवां प्रसार्यायतां
लालत्तारकताम्रलोचनपुटौ रोषाधिकौ कुक्कुटौ ।
चूडाखण्डनतीक्ष्णशोणितरणं दुर्वारप्रक्षारवं .
पर्यायेण कृतोत्प्लुति प्रहरतः पादैर्निबद्धक्षुरैः ॥

तदनयोः परस्परतिशायिनोर्जयपराजयौ पौरसुखा-
देव जानीमः । तद्गन्तव्यमेवास्माभिरविलम्बितमिति । कति
चित्पदानि गत्वा सकौतुकम् । सफलमद्य जातञ्चक्षुः यदिदानीम्,

मन्दस्मितम्भधुरकुङ्कुमपत्रलेखं

माणिक्यकुण्डलमनोहरगण्डभागम् ।

मुक्ताकलापपरिचुम्बितकर्णमूलं

मार्गे पुरःस्फुरति मन्मथभागधेयम् ॥

निर्वर्ण्य । कथमियमाकृतिरस्यान्नगर्थ्यामितःपूर्वञ्च दृष्ट-
चरी श्रुतचरी च । तथा हि ।

कर्णोत्सङ्गविसर्पिणी नयनयोः कान्तिर्वसन्तोत्पलं

लाक्षासम्भ्रमनिर्व्यपेक्षमधुरं लावण्यमेवाञ्चति ।

हारोऽस्याः स्मितचन्द्रिकैव कुचयोरङ्गप्रभाकक्षुकी

तन्वत्राः केवलमङ्गहारमधुना मन्ये परं भूषणम् ॥

साश्चर्यम् । कथमत्रैव साक्षाद्भगवती मातङ्गी मतङ्गकुल-
ललामभूता सङ्गीतजन्मभूमिः सकलकलाकलापप्रवीणा
वीणावती ?

वेणीवेल्लितबालकेन कदलश्रेणीमनोहारिणी

वीणा पर्वसु मीलितार्द्धनयनं व्यापारयन्ती नखान् ।

मुक्तावेष्टितकर्णपत्रवलयामुग्धस्मितालङ्कृता

सङ्गीतं वितनेति तत्परिसरे तालानुकारस्तनी ॥

तावदेनामायान्तीं कान्तिमतीं पृच्छामि । सखि कान्ति-
मति ! कैषा वीणावत्या सह वीणासुपगीयमाना सीमन्तिनी ?
किं ब्रवीषि ? “भाव ! भवानपि किञ्च जानाति ? अस्मिन्नगरे

वसन्तयाजी नाम कश्चिद्विप्रो वर्त्तते । स कदाचित् पुत्रमवलोक्यास्मिन्नगरे सत्यव्रतक्षेत्रे पुण्यकोटिच्छायायां भवता यष्टव्यमित्यब्रवीत् । सोऽपि नाहमिष्ट्वा भवता सह सुरनगर-
वेश्यावाटिकासु कलहमहापातकमनुभवितुमिच्छामि । केवलमस्यामेव नगर्यामेतासु वेश्यावाटिकासु पर्यटामीति यज्ञार्थं सम्पादितार्थजातमादाय सत्वरमेतामेव वेश्यावाटिकां संप्राप्त इति ।" साधु विप्रकुमार ! साधु ! सम्यङ्निश्चितार्थोऽस्मि । वारसुन्दरीमुद्दिश्य वषट्कारपूर्वकं द्रव्यत्यागमाचर-
तस्ते यज्ञफलं सिद्धमेव ।

यूनामनङ्गं यजतां विशाला शाला च लीलागृहचन्द्रशाला ।

गात्राणि पात्राणि विनासिनीनां, मध्यञ्च वेदी, भणितानि मन्त्राः ॥

ततस्ततः । किं ब्रवीषि ? "अथैषा तस्य धर्मपत्नी 'पतिव्रतानां पत्युरनुसरणमेव परमो धर्म इति' स्वयमप्येतां वेश्यावाटिकां प्रविश्य वसन्तकलिका नाम भूत्वा वेश्याधर्मेण वर्त्तत इति ।" संपरितोषम् तर्जनीमाघूर्णयन् । साधु बुद्धिमति ! साधु, सत्यं धर्मपत्न्येवामि । सद्य एव पत्युरनुसरणफलं प्राप्तासि । यच्छ्रोत्रियवेतालविधीयमानस्नानोपवामादिविविधदुःखभाजनमात्मानमविधाय मनोरमान् भोगाननुभवन्ती सुखेन वर्त्तते । तावदेनामुपसर्पामि ।

सकौतुकमुपसर्पन् सविनयमुत्थाय । वीणावति ! किं ब्रवीषि ? "तिष्ठ तिष्ठ महाकुलीन ! तत्रैव स्थित्वा यदि कथय कथनीयम् । नाहमुत्सर्पणयोग्या दुष्कुलेति ।" सखीदङ्घ्रिं ब्रवीषि ? ब्रह्मसूत्रमवलोक्य स्वगतम् । "रे महापातकिन् ! किमत्राप्यस्मान्

पिण्डुनयति ?” प्रकाशम् । को नाम कुलदोषः स्त्रीरत्नस्य ?
स्त्रीरत्नं दुष्कुलादपि ।

सखि वीणावति । वसन्तकलिकामुखमवलोक्य भूयोऽपि किं
ब्रवीषि ? “न केवलमेतावत्, प्रियसखी पुष्पिणी च ।” इति प-
रित्याज्या किं मधुपवृत्तीनाम् ? इत्युपसृत्य । किम् ? “अस्माकम-
प्युपालम्भः ?” वसनपल्लवेन कुचकलसमाच्छाद्य सरभसमुत्तिष्ठन्तीं
वसन्तकलिकामुद्दिश्य । तिष्ठ तिष्ठ तथैवास्तु । युस्मानुद्देजयितुं
किमस्मादागमनम् ? निर्वर्ण्य सोल्लासम् ।

नश्यद्वलित्रयनवीकृतरोमरेखं
वक्षोजभारवहनासहमध्यभागम् ।
उच्छ्वासि नीविहननन्तव तन्वि ! जीया-
दुत्थानमुन्नतनितम्बनिरुद्धवेगम् ॥

पुनर्निर्वर्ण्य ।

पादद्वयञ्च तव पल्लवनिर्विशेषं
वक्त्रञ्च वक्षितमृगाङ्गमिदं त्वदीयम् ।
कर्णातिलङ्घि नयनं कमलाभिरामं
त्रैलोक्यमोहनमिदन्तव रूपमेव ॥

साचीकृतस्मितम् । कलत्राचारो वा कामचारो वा यत्-
किञ्चिदस्तु, त्वयाहं विहर्तुमिच्छामि । किं ब्रवीषि ? “भवतु
यः कश्चिदाचारः, महापुरुष ! पुष्पिणीति जानन्नपि किमेवं
ब्रवीषीति ?” सवितर्कम् ।

पण्यस्त्रीषु परस्त्रीषु पुष्पदोषो न विद्यते ।

न तासु कुलदोषो वा, कुलस्त्रीणान्तु तावभौ ॥

तत्पृथ्वीणीगमनं धर्म एव । किं ब्रवीषि ? “तत्तत्रैव धर्मो,
नास्माकं, गच्छ गच्छ, सर्वतः संचरन्ति राजपुरुषा इति ।”
स्वगतम् । सुब्राह्मणि ! किमद्यापि ते धर्मानुरोधः ? प्रकाशम् ।
किमस्मान् राजापुरुषव्यपदेशेन भीषयसि ? यथेष्टं कथ्यताम्
यदि रहस्यं, वयं साधयामः । वीणावति ! वसन्तकलिकामपवार्य ।
किं ब्रवीषि ? “सुविदग्धजनमूर्द्धन्य ! किमन्यत्कथ्यते रहस्यं,
भवन्तमेषा वद्धाञ्जलिर्विज्ञापयति, श्वः परश्वो वा मयि स्नाता-
यामागन्तव्यमिति ।” सानन्दम् । यदि प्राणवन्तो वयमन-
ङ्गव्यथां निस्तीर्य, सत्यमागच्छामः । सवितर्कम् ।

कामुककालभुजङ्गीं कन्दर्पोद्यानसारङ्गीम् ।

कथमिह कनकनिभाङ्गीमेनामङ्गीकरोमि तन्वङ्गीम् ॥

वीथीमवतीर्य परिक्रामन् पुरोऽवलोक्य सकौतुकम् । विकट-
पदविन्यासमुखरलोहनूपुरः कर्णलम्बमानधत्तूरकुसुमः कक्ष-
निहितभुजङ्गपेटिकः करकलितकालायसवलज्जातो विवि-
धौषधरसकषायगन्धिकलेवरः साटोपरचितविविधदेशभाषा-
मुखरः कश्चिदाहितुण्डिक इतएवाभिवर्त्तते । सास्त्र्यम् ।

करेण बद्धौषधकङ्कणेन कृताञ्जलिः सन् गुरवे नरेन्द्रः ।

विभावयन्नात्मनि वैनतेयं भुजङ्गमाकर्षति पेटिकायाः ॥

सभयकौतुकम् ।

फूत्कारमुद्गिरति भूतलमेव हन्ति

मूर्ध्ना मुकुन्दपदपङ्कजमुद्रितेन ।

भोगे हतः पुनरुदञ्चितपूर्वकायः ।

कोपेन पश्यति नरेन्द्रमहो भुजङ्गः ॥

भुजङ्गम्विर्वर्ण्य ।

अयि भुजग ! महेशो भूषितस्त्वत्कुलीनै-
रपि वहसि धरित्रीमात्मनो मौलिभागे ।
किमपरमिह लक्ष्मीकामिनस्त्वं हि शैरेः
सुरतकलहलीलासाक्षिणी केलिशय्या ॥

तावदेनं मोचयामि । भो भो माहेश्वर भुजङ्गोपजीविन् !

कण्ठे हारो मणिविलसितः कङ्कणं च प्रकोष्ठं
मञ्जीरश्चीश्वरणाकमले मालिका मौलिभागे ।
शम्भोरित्थं सकलमपि सङ्गूढं पद्मगोष्ठ्यं
भूयोऽप्यासीत् त्रिपुरनिजये प्रस्तुते चापमौर्वी ॥

तदेवं युस्मत्स्वामिनः परिकरभूतस्ततो सुच्यतामयं
महानागः । यत्किञ्चित्पारितोषिकन्ते दास्यामि । आकाशे
लक्ष्यं बध्वा । किं ब्रूथ ? “न मोचनीयोऽयमस्मद्रोमावलीकान्ति-
चौरो भुजङ्ग इति ।” सोत्प्रासम् । स्वभावः खलु भवतीनां
भुजङ्गनिरोधः, तद्वध्यतामयश्चौरः । शैशवेऽपि साधारणस्त्री-
णामसाधारणी खलु व्यवहारवैदग्धी । पदान्तरङ्गत्वा । कथम-
त्रैव कन्दुकविहारमातनोति तरलहारा हारावली ? एषा
खलु ।

बध्नाति केशनिचयं स्नयमाल्यबन्धं
स्थाने निवेशयति भूषणमन्तरन्तः ।

कालेयपङ्कतिलकञ्च करोति भाले
 चित्राण्यथापि मणिकन्दुकताडनानि ॥
 गोमुत्रिकासु कुरुते भुजगस्य लक्ष्मीं
 चक्राकृतिं भजति मण्डनकल्पनेषु ।
 रेखाकृतिं व्रजति संप्रति वीथिकासु
 चित्राणि हन्त मणिकन्दुकचेष्टितानि ॥

तावदनया संलपामि अनवरतम् । हारावलि ! मुखकमल-
 माघ्रातुमुत्पतन्तङ्कन्दुकम् किन्ताडयसि ? किं ब्रवीषि ?
 “भवादृशोचितं वदनकमलमाघ्रातुं कोऽसौ पतित इति ?”
 साधु हारावलि ! साधु ! चिरं निर्वर्ण्य ।

संवीक्ष्य कन्दुकविहारसमाकुलाया
 धन्यान्यमूनि मणिकुण्डलताण्डवानि ।
 तानि स्मरामि तरलाक्षि ! निरङ्कुशानि
 भोग्यानि ते सुकृतिभिः पुरुषायितानि ॥

किं ब्रवीषि ? “नायमवसरस्ते नर्म्मात्मापस्य, गच्छ गच्छ
 कन्दुकविहारस्य किमन्तरायोऽसीति ?” तर्हि गमिष्यामि !
 पुरोऽवलोक्य सपरिहासम् ।

कक्षे वहन् किमपि पुस्तकमात्तदण्डः
 प्रत्यङ्गुलीविवरभासुरदर्भजालः ।
 कोऽप्येष जीर्णवसनः कुटिलोर्द्धपुण्ड्रो
 वेश्यागृहं विशति निस्त्रयमथजन्मा ॥

सपरिहासम् । समस्तपौरजनस्वस्तिवाचको दाक्षिणात्यो देव-
 राजभट्टोऽयमुत्तमदानार्थं परिभ्रमति । सखेदम् । अथ-

मित्यं संचिनोति, अस्य भार्या तु सर्वमन्यस्य दत्त्वा व्यभिचरति ।
श्रुतिमभिनीय ।

हर्म्याग्रेष्वनुकलघट्टितो गृहाणा-
मास्कन्दन्निव हरिताञ्च सन्धिबन्धान् ।
निर्वेलः कथमपि निर्गतो गवाक्षा-
दीधीषु प्रसरति पौरघोष एषः ॥

परितोऽवलोक्य । आः कष्टम् ।

पलायन्ते केचित्पथि शिथिलधम्मिल्लवसनाः
प्रलीयन्ते केचिद्भवनवलभीभित्तिनिकटे ।
पतत्यन्ये भूमौ भयपरवशैरङ्घ्रिभिरमी
मनः कम्पं धत्ते मम च तव कश्चिद्व्रतिकरः ॥

किन्निमित्तमिति तत्त्वतो न कश्चिज्जानाति । केवलं सर्वे
धावन्तमनुधावन्ति । ससम्भ्रमम् करसंज्ञया कलकलन्नि-
वार्यं तोत्रमादाय त्वरितमाधावन्नाधोरणः क्रुद्धः किं ब्रवीति ?
“रे रे पौराः पलायध्वं गन्धद्विपो गन्धद्विप इति ।” सभयकौतु-
कमग्रतोऽवलोक्य ।

मन्दं प्रयाति मदविक्कलमीक्षमाणो
मार्गं परिभ्रमति याति निवृत्य भूयः ।
वेगेन धावति विलोक्य जनं पुरस्ता
द्भावन् परिभ्रमति गर्जति गन्धद्विप ॥

आकाशे सभयकौतुकम् अग्रतोऽवलोक्य लक्ष्यं बध्वा । मदन-
मञ्जरि ! किं ब्रवीषि ? “सोऽयं कुञ्जरापसदः किमस्मानुप-
धावतीति ।” सोत्प्रासम् ।

कुचकलशविलासैः कुम्भलीलां वहन्तीं
 विरचितकरशङ्कामूढा मन्थरेण ।
 मदपरवशमस्मिच्चत्वरे सञ्चरन्ती-
 मनुसरति गजस्वामात्मनो हस्तिनीति ॥

सोद्वेगम् ।

सन्निगृह्य चरणेषु नोदनात्ताडयन् भुवि पलायितपौरान् ।
 कन्धराकषणकम्पितसौधो मत्समीपमुपसर्पति हस्ती ॥

ततः स्थातुमयुक्तमस्माकम् ।

कुपितं च महीपालं कुञ्जरं च मदालसम् ।
 अतिदूरे परित्याज्यमामनन्ति मनीषिणः ॥

साश्चर्यम् । अन्य निरङ्कुशविहारिणः पुरतः स्थित्वा कि-
 मपि भावयन्नाधोरणवृद्धः किं ब्रवीति ? “रे रे निषादिनः !
 सिंहपटशृङ्खलसिंहसुदृया तावदेन स्थिरीकरोमि, निगृ-
 हीतमागत्य दन्तयोः सिंहपटं सङ्कलय्य शृङ्खलया चरणयो-
 र्निबध्य च निःशङ्कमारुह्य कारागृहं नीयतामयं दुष्ट-गज
 इति” साधु यान्त्रिक ! साधु ।

कुम्भेन कुचसौभाग्यचोरमेनं मृगीदृशाम् ।

युक्तां कारागृहव्रेतुं कृत्वा निर्गलबन्धनम् ॥

कतिचित्पदानि गत्वा श्रुतिमभिनीय, सादरं शिरस्यङ्गुलिं
 घटयन् ।

दृष्यद्दानवदोर्विवर्तितमहामथ्यानशैलस्थली-

घोराघातविघूर्णदर्शवपयःकक्षोलकोलाहलः ।

श्रीमत्कुञ्जरशैलशेखरमणोर्देवस्य काञ्चीपते-

मन्दं मन्दमुदञ्चितोऽयमधुना मध्याह्नशंखारवः ॥

सरभसमुद्भूत चरणमूर्द्धञ्चावलोक्य । कथमयमवलम्बित-
मम्बरतलमध्यवर्ती सम्बृत्तो विकर्त्तनरथः ? अद्य खनु ।

विदलयति शिरो मे भानुरूद्धं मयूखै-

र्दहति पदमधस्तान्मेदिनीपांशुजालैः ।

द्वयमिदमतिशीतं दृश्यते दुर्निवारं

मनसि यदयमुच्चैर्जृम्भते मन्मथाग्निः ॥

पुरोऽवलोक्य । महानयसुस्रवो लोचनयुगनस्य । यदि-
दानीम्,

बलान्नूपुरमञ्जुनादमुखरं निर्गत्य लीलागृहा-

दुष्णस्यन्दिकुरङ्गनाभितिलकैरुद्भासिफालस्थलाः ।

क्रीडाकृत्तनवातपत्रमतुलं चेलाञ्चलैरुच्छ्रितै-

र्मन्दं मन्दमिमाः प्रयान्ति सुदृशो मध्याह्नसेवोत्सुकाः ॥

सनिर्वेदम् ।

अम्भोजबन्धुरिति भानुमिमाञ्च भूमिं

सर्वंसहेति कथयन्ति मृधैव लोकाः ।

वक्त्राम्बुजं ग्लपयति प्रथमो बधूना-

मासां परा न सहते चरणार्पणञ्च ॥

कथमस्मत्प्राणापहारिणी हारिणी ? किं ब्रवीषि ? “धूर्त्त !
त्वमातपे तावद्गच्छ, विश्राम्यतां गृह एवेति ।” सोत्प्रासम् । त्वदर्थं
मनुभूतकामानलस्य मे कोऽयमातपो नाम ? । श्रुतिमभिनीय ।

व्याकुर्वन्नुपाध्याय इव श्रूयते रेवती चन्द्रशालायां, तदयुक्तमु-
पाध्यायमतिक्रम्य गन्तुम् । एवमुपसंगृह्य यावदावर्त्तते वामरो
गच्छामि । एकहस्तमुत्तंसयन् । उपाध्याय ! नमस्ते । किं ब्र-
वीषि ? “अनङ्गविद्यापारङ्गतो भूयाः, क्षणमिहास्थतां । विहितो
भवान् समीचीन एवावसर इति ।” यदाज्ञापयन्ति गुरव
इत्यपविश्य कोट्यमवसरो व्याख्यानस्य ? व्याख्याताः किं जाति-
भेदाः, व्याख्याता किमर्द्धचन्द्रादिवैचित्र्यी ? किं विन्दुविन्दुमाल-
योरन्तरमालोचितं ? किमुक्तान्युत्तानकरणादीनि ? दत्ता किं
क्षीरनीरयोस्तिन्नतण्डुलयोर्विवेके दृष्टिः ? दृष्टं किमष्टविधमौ-
परिष्टकं ? किं ब्रवीषि ? “शेखरः खलु भवान् शृङ्गारविद्यायाः ।
तात ! व्यतीतः खल्ववसरस्तेषां, पटचूर्णीकृतं तत्सर्वमेतैर्हिज-
मूर्द्धन्यैः । इदानीं सकलमुखसाक्षात्कारक्षमलक्ष्मीशप्रभृतिभि-
रिदमेव सेव्यते” इत्यस्यैव सर्वातिशायित्वान्तन्मोक्षे परमं सुखं
निर्वाणं हि महत्सुखमित्यादिभिरभिनवयौवनमदललितका-
मिनीनितम्बविम्बसुदुकूलमोक्षभाविषौख्यमेवाभिधीयत इत्य-
स्यैव स्वसंवेद्यपरमानन्दस्वरूपसुरतसौख्यस्य मोक्षसुखत्वं
प्रतिपाद्य तदनङ्गोपासनमन्तरेण न घटत इति वादाः क्रियन्त
इति । सानन्दं शिरः कम्पयन् ।

श्रुतमप्यस्तु कर्णानां सहस्रं वास्तु चेतसाम् ।

तथापि त्वदुपन्यासं कः पुमानवधारयेत् ॥

तर्हि शान्तशायमातपः, साधयामि । मन्मथेन वसन्तसेना
भवन्तं विज्ञापयति “भवद्भिरप्युपागन्तव्यं वासन्तिकारथोत्सवा-
येति” नाटितकेन सौधादवतीर्य । परिक्रम्य पुरोऽवलोक्य ।

कक्षावद्भक्षोदरेण वपुषा खड्गं मुहुः कम्पय-
 ञ्छिक्षामेष गतागतैः प्रकटयन् शस्त्रग्रहे भूयसीम् ।
 व्याकुर्वन्ति च वीरवादमधिकं विस्तीर्णवक्षस्थलो
 वीरः कश्चिदलङ्करोति विशिषां वीरैरनेकैर्वृतः ॥

ससम्भ्रमम् कलकलानुसारी पृष्ठतोऽवलोक्य । कथमत्रापि ।
 बलान्मुज्जर्जय जयेति वदद्भिरुच्चैः
 पारैर्वृतो विजयडिण्डिमचण्डनादः ।
 मोहार्त्तिकेन निवृतस्वरणात्कथञ्चित् ।
 खड्गी समालपति कश्चिदुदारवेशः ॥

कथमेतज्जानीमः । तावदेनं पृच्छामः । मखे रङ्गनाथ !
 किन्निमित्तमेतद्योर्थतिकरः ? किं ब्रवीषि ? “किमन्यनिमि-
 त्तोऽयं गणिकामन्तरेणेति ।” सबज्जमानम् । तर्हि युक्तमेव सा ख-
 ल्वेषा भवता दृष्टस्य प्रातिवेशिकस्य कुवेरनाम्नो वणिक्-
 श्रेष्ठस्य कनिष्ठदारा तारावली वशीकृता । किं ब्रवीषि ?
 “विदग्धः खलु भवान् वशीकरणविद्यासु, त्वदुक्तोपायेन वशी-
 कृतैव, तथापि सा किं करोतु वराको, गुरवः खलु निगडं कुल-
 स्त्रीणाम् । तथा हि ।

कार्येणापि विडम्बनं परमृहे श्वश्रून् सम्मन्यते
 शङ्कामारचयन्ति यूनि भवनं प्राप्ते मिथो यातरः ।
 वीथीनिर्गमनेऽपि तर्जयति च क्रुद्धा ननान्दा पुनः
 कष्टं हन्त मृगीदृशां पतिमृहं प्रायेण कारामृहम् ॥

किन्नाम दुष्करं दैवस्य । सा कदाचिदभिनवजलदसम्भार-
 गम्भीरे सायं परिभवति भुवनमन्धकारे मयि च भक्ता गृहीत-

ताम्बूले पर्यङ्कमारोहति सा वरारोहा हि कक्ष्यायां वसन्ती
पद्यामिदं पठितवती ।

नाथो मे विपणिं गतो न गणयत्येषा सपत्नी च मां
त्यक्त्वा नामाह पुष्पिणीति गुरवः प्राप्तागृहाभ्यन्तरम् ।
श्रय्यामात्रसहायिनीं परिजनः आन्तो न मां सेवते
स्वामिन्नागमलालनीयरजनीं लक्ष्मीपते ! रक्ष माम् ॥

इति श्रुत्वा लब्धावकाशा मामेव प्रार्थयते, चिरकालप्रा-
र्थिता वरवर्णिनी इत्युत्तरीयमुत्सृज्य समुल्लङ्घितप्राकारे
मयि विशति गृहाभ्यन्तरम् ।

हस्तेनाकुलक्रङ्कणेन ललितं केशेषु मां गृह्णती
श्रय्यायां विनिपात्य रे शठ ! चिराल्लब्धोऽसि दैवान्मया ।
त्वामद्यैव निहन्मि धूर्त ! चिकुरं मुञ्चेति संलापिनी-
चेष्टाभिश्चलकुण्डलाभिरुपरि क्रीडां वितेने बधुः ॥
पर्यायेण पराक्रमं विदधती पर्याकुलैः कुन्तलैः
आन्ता वक्षसि मालिकेव परिता सम्मीलिताऽर्द्धक्षणाः ।
मा मा मुञ्च मृतास्मि मर्दय समारुह्येति दीनाक्षरं
जल्पन्ती भृशमाकुला रसवती भुक्त्वा मया कामिनी ।”

सबद्धमानं तर्जनीमाघूर्णयन् । सखे ! साधु शृङ्गारशेखरस्य
मित्रमसि, शृणु तावदेनामपि कथां, कति वा न सन्ति भुवि
कामिनीरूपाणि रत्नानि । कदाचिदहं रङ्गराजाभिवन्दनाय
रङ्गं नगरीङ्गतवान् तत्र कदाचिदम्बरतलविहरदमरपुर-
बुवतिकरकमलगलितमन्दाकिनीकरकारविन्दसन्दोहकातर-
मधकरनिकरावलोकिते क्षीणतेजसि चरमगिरिशिखरमव-

तरति बन्धूकबन्धुरे कमलबन्धौ, मन्दमन्दमपहतयुवतिमाने
मदनकृतबद्धमाने वहमाने मलयगिरिपवमाने, पण्यवीथि-
कायां जातिचम्पकादिपुष्पाणि तरुणकेतकीदलद्राघीयांसि
ताम्बूलीदलानि च समादाय चमत्कारिभिरुदारवेषैरशेषभा-
षागीतिनीतिचतुरैः साट्टहासमन्योऽन्यमाकलितकरतला-
स्फालनैः पीठमर्दविटचेटविदूषकप्रायैः कतिपयैः सवयोभिः
महायमपि चरति वेष्ट्यावीथ्याम् ।

सौधस्थले चरन्ती चरणसमालोलचारुमञ्जीरा ।

कापि कमनीयमूर्तिः कनकशलाकेव कामिनी दृष्टा ॥

सपुलकोत्कम्पम् । तत्स्मरणमद्यापि मां व्यामोहयति ।

तिष्ठन्तु सर्वेऽपि नदावयोस्तन्मुज्जुर्मुखालोकनबद्धदृष्ट्याः ।

मुहूर्तमन्तःकलहायमानाः परस्परं सम्मीलिताः कटाक्षाः ॥

वयस्य ! किं तवापि गोप्यमस्ति ? ततः कथङ्कथञ्चिन्निवास-
मागत्य ताम्बूलादपि विषतरुपल्लवानि बद्ध मानयन्, आहा-
रादपि हलालहलमात्मानुरूपमाकलयन्, निष्ठरप्राणभारा-
क्रान्ततया शरीरमपि धारयितुमक्षमः, प्रतिक्षणमतिविक्कलः-
कलामात्रमपि कल्पकोटिः सदतिवाहयितुम्, अभिनिवेशेन तेषु
तेषु मनोहरेषु दोषिकास्थानेषु धारादृष्टिर्गतघन इव पिशा-
चाविष्ट इव तिरश्चामपि दयनीयावस्थः परिभ्रमन्,

बीणावादेन गोष्ठिकासु विमृशन् वाणीम्मधुस्यन्दिनीं

क्रीडासौधगतानि तानि कलयन् दृष्ट्वा च हंसो कुलम् ।

कोकद्वन्द्वविलोकनेन कुचयोर्युग्मञ्च तस्याः स्मरन्

न कापि स्थितिमन्वभूवमिति तच्चिन्ताकुलः सर्वदा ॥

एतत्क्रामति काले, कदाचित् किल विरहिजनमीन-
ग्रहणार्थमुन्मृष्टकनकसूत्रानुकारि मंहरति धीवर इव सवि-
तरि किरणजालमपरपल्लपाकर इव दिने दिने क्षीयमाणो
विरहवेदनानिवेदनोचितं कमपि जनमनालोकयन्पारशो-
कसागरनिपतितो निस्तारमपश्यन्, तस्या गूढपातकिन्या वा-
त्ताश्रवणोपायमप्यजानन् मरणमन्तरेण का गतिरस्माकमिति
निश्चित्य हृदयगतप्रेयसीस्तनभरनिःसह इव भङ्गुरमात्मानं
कथङ्कथमपि धारयन्, विरहविसंशुलैः पदैर्नदीयसि निर्जने
जीर्णमादृष्ट्ये कर्पूरलिकुचपाणिरवतस्थुषम् । अत्रान्तरे
कापि कापालिकलिङ्गधारिणी “कः कोऽत्र देवीगृहे ?” इति
ससम्भ्रममधिक्षिपन्ती प्रविश्य देव्या वामभागे करतलगलित-
कर्पूरलिकुचफलमवनितल-पतितमञ्जातकेशावसनमतिकण्ठले
महति वाष्पपूरे लवमानमवलोक्य तां दारुणामवस्थां स्वयम-
प्यनुभवन्तीव कराभ्यामुत्थाप्यमानैस्तैस्तैरुपायैराश्रास्य, “कुतः
को भवान्? किमर्थमेतादृशीमवस्थामनुभवसीति” मामप्राचीत् ।
ततः कथङ्कथमपि निरुद्ध्य कष्टरोधि वाष्पम्, “अस्व ! निष्-
कारणवत्सले ! तददं परीवाहः खलु कूलभेदिनो महातटा-
कथ, यदन्यस्मै निजदुःखनिवेदनं श्रूयतान्तावत्, सोऽहं
काञ्चीपुरनिवासी गर्भेश्वर्यदुर्गलितः पित्रा सह कलहायमानो
वात्सल्येन पदपतितां रुदन्तीं मातरमप्यवधूय श्रीरङ्ग-
राजदर्शनार्थमिमान्नगरीं प्रविष्टः । कदाचिदस्ताचलशिखर-
चुम्बिनि रविविम्बे विम्बत्विषि, सोऽपि कैश्चित् सवयोभिः सह
वेष्ट्यावीथिकामापतन्नहमेव कस्यासिद्गूढपातकिन्याः कटाक्ष-

वागुरिकावल्यपतितः फलमेतादृशमनुभवामि, नाद्यापि
निस्तारञ्च पश्यामीति” मयि वदति सा कार्पटिका किमपि
रत्नमादाय “सा महापातकिनी मन्मुखेन भवन्तं विज्ञापयति,
‘नेदं शिलाशकनमिति मन्तव्यं, किन्तु युष्मद्गुणगणक्रीतम-
स्मञ्चेतः इति’ अर्पितवती ।” तदहमारचिताञ्जलिः कराभ्या-
मादाय रागपेशलं प्रेयसीहृदयमिव मदाकारगर्भं सुचिरमा-
लोकयन् आनन्दविस्फारितेन चक्षुषा तामवोचम् । “अस्व !
किमित्युपदीयते ? महामूल्यमेतद्रत्नं अस्तु वा सन्दिग्ध-
निरङ्कुशः खलु महतामुदारगुणः । तथा हि,

ताम्बूलं वा, दुकूलं वा कुसुमं वानुलेपनम् ।

भुक्तपूर्वमिदं सर्वं सन्दिशन्ति मृगीदृशः ॥

जानाति खलु सम्यगस्य दासजनस्य सेवाचातुर्यं, कथय
तावत् कथं वर्त्तते प्रेयसीति ? मयि वदति, मावादीत् ।
“किमुच्यते तात ! यदा खलु मा भवन्तं दृष्टवती, ततः
प्रभृति,

न क्रीडासु कुतूहलं वितनुते, नालङ्घ्यतौ सादरा,

नाहारेऽपि च सस्पृहा, न गणयत्यालापलोलां सखीम् ।

बाला केवलमङ्गकैरनुकलक्षामैर्विविक्तस्थले

ध्यायन्ती किल किञ्चिदन्तरधुना निस्पन्दमास्ति सदा ॥

किञ्च ।

शोकाग्निदग्धे हृदि वल्लभो मे वसन् किमासीत् ? इति दुःखितायाः ।

विलोचनैः स्यन्दिभिरश्रुपूर्वैर्विश्वन्नदीमात्कतामयासीत् ॥

न केवलमेतस्याः तापं ब्रवीमि ।

सन्तापस्फुटितोत्थितैस्तनतटान्म, क्ताफलैरन्वितं

भस्मीभूतनवप्रबालशयनं धर्याकुलैरङ्गकैः ।

निश्वासग्लपितप्रसूनकलिकानिर्विस्मभङ्गीकुलं

तस्यास्तापमनक्षरं कथयते तन्वत्रा लतामण्डपम् ॥

किञ्चैषा त्वय्यनागतेऽपि सम्पूर्णकामैव । तथा हि,

गाढे सत्यपि चुम्बने, न च पुनः स्निष्टा कपोलस्थली,

न क्वापि क्षतिरीक्ष्यते बज्जतरं दृष्टेऽपि दन्तच्छदे ।

आस्त्रेऽपि न पत्रभङ्गरचना वक्षोजयोर्हीयते

भुङ्क्ते वक्षितबन्धवर्गमिति सा खप्रोपभोगोत्सवम् ॥

एवं क्रमेण दिवसेषु कतिपयेषु गच्छत्सु, कदाचिदहं भिक्षा-
र्थमटन्ती सायन्तनसमये मलयमरुदुद्भूतमाधवीमकरन्दस्य-
न्दिन्यङ्गनकदलीमण्डपे विरहविसंशुलैरङ्गैरनङ्गवेदनारसमनु-
भावयन्तीव कामपि कदलीमालिङ्ग्य स्थितां दृष्ट्वा झटिति
सञ्जातकरुणा गृहस्य विजनताञ्च विज्ञाय ताम्पृष्टवती । “जा-
नामि खलु सर्वदा मान्ते विस्मभपात्रमिति । तत् किं मुग्धे !
ममापि गोपयन्ती हृदयमेवमुत्ताम्यसि ?

क्षामं गात्रम्, अतीवपाण्डु वदनं, स्निष्टा कपोलस्थली,

कोऽसौ चेतसि वर्तते तव युवा लोकैकमान्याकृतिः ?

त्यक्त्वा किञ्चिदपत्रपा कथय मे खिन्नासि किं त्वं वृथा

घोरः पञ्चशरो यदि त्वमवला, वक्ष्यामि नातः परम् ॥

इति सा तु कथङ्कथञ्चिददनमुन्नमय्य शुक्रतुण्डकुटिल-
कोटिभिर्नखाग्रैरमनकलुषान्विरहाग्निधूमशकलान् बाष्पदिन्द्-
नादाय विक्षिपन्ती मासुक्तवती । “मात ! स्तवापि किन्नाम

गोप्यमस्ति ? कदाचिदहं नगरावलोकनकौतूहलेन सौधस्थले
चरन्ती केनापि कमनीयवेषेण विलासिना कनकमृगेण
जानकीव हृतचित्तास्मि । नाहं नाम जानामि, नापि कुल
देशौ, अपि तु एतावदेव जानामि ।

नवयौवनकुञ्जरस्य मन्ये मदलेखेव मदालसस्य यूनः ।

मुखचन्द्रमसः कलङ्करेखा भवति श्मश्रुपरम्परा कपोले ॥

न्यरूपि चास्य भावोऽपि, मोऽयमस्मिन्नगर एव स्यात् ।
येन हि,

परिहृत्य मुहुर्विलोकयन् मां प्रणयस्पन्दिभिस्तुमुकैरपाङ्गैः ।

चरणारगमत् कथं कथञ्चिद्विरहैर्विस्मितमार्गसन्निवेशैः ॥

यदि शक्नोषि तमन्विधानेतुं, मम प्राणास्तिष्ठन्तीति" वद-
न्येवं पादावग्रहीत् । सा च "कामिनीनां सन्देशमन्तरेण
कामिनो न विश्वसन्ति" इत्युक्त्वा "सकलपुरुषमौलिरत्नाय
तस्मै किमन्यत् सन्देष्टव्यम्" इत्युत्तमाङ्गान्मौलिरत्नमादाय
"तमेनमेवं ब्रूहि" इति दत्त्वा मां प्राहिणोत् । तदहं दिष्ट्या
भवन्तमिहैवोपलब्धवती । सा चेत् दयता कालेन नूनमुन्मा-
दिनी स्यात् ? तद्यथा तद्गुरवो न जानन्ति, तथैव तत्प्राणान्
प्रतिष्ठापयितुं भवानेव प्रमाणमिति ।" तदहमाकर्ण्य क्षणं
विचार्य कर्णे ताम् "एवमेवम्" इत्युक्त्वा प्राहिणवम् । तद्यस्य !
किं नाम दुष्करं प्रज्ञायाः ? तज्जनकेन ललेश्वरेण विरहवेदना-
वशेनोन्मादिनीं तामविज्ञाय "महाभूतग्रहग्रस्ता" इति पर्या-
कुलेन "मत्कन्याश्रितं महाभूतं यो निवारयिष्यति, तस्मै
धनार्द्धं प्रयच्छामि" इति प्रदर्शितेषु विविधमन्त्रतन्त्रेषु सा न

किञ्चिद्दूचे, केवलं रोषदहनगर्भया दृशा दहन्तीव तानैक्षिष्ट ।
अनन्तरन्तु ।

मथागत्य गृहीतमान्त्रिकपदे वक्षःस्थले गगदयो-
र्विश्रब्धं च तथा प्रहृत्य विहरत्याकृष्टके गान्तया ।
तस्यास्तत्क्षणाहासरोषपुलकसेदादिकं केवलं
मत्वा तद्यहविक्रियामपि जनैर्माहात्म्यमङ्गीकृतम् ॥

किञ्च ।

“यन्तं संहरयामि, यामि भगवन् ! यत्तोऽहमज्ञानतो
बालामद्य समागतोऽस्मि स्रष्टव्येका समैषा निशि ।
शून्ये मादृगृहे प्रवच्छतु बलिं कन्येति” कामग्रह-
ग्रस्ता क्षत्रिममन्त्रवादिनि मयि प्रोवाच सा सुन्दरी ॥

तदाहम् मृषा कल्पितयन्त्रजालको, “गच्छ गच्छ किं तव
यज्ञाधमेति” तं मिथ्यायज्ञं निवार्य “विविधभोगदत्ता खलु यज्ञ-
जातिः, तस्मै नमस्कृत्यालङ्कृता सकलानि भोग्यवस्तूनि समा-
दायैकाकिनी बलिं दत्त्वा यज्ञाय शून्ये मादृगृहे समायातु ।
तावता सर्वं समाहितं भवति” इत्युक्त्वा प्रीतेन लक्षेश्वरेण दत्तं
धनमादाय सन्ध्याममये मादृगृहं प्रविश्य कचिन्निरोहितो-
ऽस्मि । सपुलकोद्भेदम् । किम् ब्रवीषि ? “ततस्तत इति” ततो
वयस्य ! किमन्यत्कथ्यते ? फलितं शृणु । सापि तथैव मादृगृहं
प्रविश्य, बलितकङ्कणेन करेण कण्ठे मां सलीलं गृहीतवती ।

तन्मयः किमयं ? बाला मन्मयी ? किमुभावपि ?

किमानन्दमयो वेति ? न विज्ञातं तथा मया ॥

अतिचिरकालप्रार्थितम् अनियतकथनीयमात्मसंवेद्यम् ।

सुरतसुखमन्वभूतं विस्मृतसकलान्यवेदनः सुतनोः ॥

तत एवं ब्रवीमि परदारसम्भोगपुलकयोरुचितमावयोः
सख्यमिति । किं ब्रवीषि ? “साधु मन्त्रकुशल साधु ! कनिष्ठा-
ङ्गलौ भवान् प्रतिष्ठावान् पटुतरगणनासु ।” वयस्य 'पर-
योषितस्तु मदनज्वरन्निर्वापयन्त्यो भूयोऽपि संधुक्ष्यन्ति ।

सद्यो रागिणि सूचयन्ति हृदयं सापचपैर्वीक्ष्यैः

सङ्केतस्य न शक्नुवन्ति मनसा सङ्कल्पमाना अपि SM

क्वक्षात्सङ्गममभ्युपेत्य गमनं संप्रार्थयन्ति क्षणात्-

साशङ्काश्चलिते दृष्टेऽपि सहसा मुक्तोपभोगात्सवाः ॥

इति । “वयस्य ! तत्तथैव,

दिगन्तान् पश्यन्ती दिशति न मुखे चक्षुरमृतं,

न विश्रब्धं किञ्चित् कथयति, न वाकर्णयति च ।

रतारम्भे भूयो जिगमिषति, साशापि सुरते,

तथाप्येषा भावैस्तरलयति चेतः परबधूः ॥”

तदेवमद्धावशेषितमदनमनोरथस्यापि सुज्जसुज्जरुत्तङ्गित-
बज्जलानुरागस्य परयुवतिसम्भोगसौख्यस्य षोडशीमपि कलां
सुरतान्तराणि न स्पृशन्ति । किं ब्रवीषि ? “एतयोर्वीरवर-
योर्बन्धयुद्धविलोकनार्थं गच्छामीति ।” तर्हि गच्छ । सर्वदा
न विस्मरणीयोऽयञ्जनः । ससम्भ्रमकातुकम् ।

सङ्गतावपि परस्परमेतौ दूर एव भवतोद्धूत-खड्गौ ।

मङ्गलानि चरतः क्षतशिखौ मर्मणि प्रहरतो विहरन्तौ ॥

किमस्माकमेतेन मलयङ्गच्छतां मन्दरपथोपवर्षनेन ?
विशिखान्तरं प्रविश्य । महानयं मल्लमंरम्भः । तथा हि ।

शिखा भूमिरुजोरुणां परिदधत्कक्षां भुजे कल्पयन्
आस्कोटं द्विगुणीकृते विरचयन्नये भरिष्ठां गदाम् ।
मूर्ध्ना तत्क्षिणमुच्छितेन कपिष्ठां विभञ्च तन्वीं शिखां
मल्लः कश्चन मांसलो विजयते युद्धाय बद्धोत्सवः ॥

दक्षिणतोऽवलोक्य । मास्वर्यम् । अयमेव भवेत्तस्य परि-
पन्थी । यदिदानीम् ।

द्विगुणितभुजाक्षेपक्ष्वङ्गारवर्दलयन्म्रभः
करतलमहीपृष्ठो निष्ठृतनिष्ठुरगर्जितः ।
सुदृढमवर्णो वृष्ट्वा मुष्टिं विधाय पदाहत-
क्षभितवसुधो रङ्गं रिङ्गन्नलक्षत मल्लराट् ॥

सकौतुकम् । कथमेतौ निकटत एव ।

पादेनाक्रम्य पादं भुजवलितभुजौ तस्थिर्वासा स्थिरांशौ
आम्यन्ता आम्यन्ता विष्टतपरिकरौ पातयन्ता पतन्तौ ।
भूमेरुत्थाय भूमौ रणमिह कुरुतो मुष्टिमादाय मुष्टौ
गर्जन्तौ निश्चमन्तौ घनतरहतिभिर्भिन्नगङ्गौ च मल्लौ ॥

वामतोऽवलोक्य । कथमुत्तरोत्तराण्याश्चर्याणि ? यदि
दानीम् ।

केलिकम्पितविघाणचामराः किङ्किणीमुखरपीनकन्धराः ।

वक्रभासुरवराटमालिका नृत्यमत्र रचयन्ति युक्त्वाः ॥

घोरौ नास्ति भुजङ्गमादपि जनैः सोऽयं समं वर्तते
वन्यास्तेऽपि गजादयो विदधते वार्त्तानुरूपां क्रियाम् ।

वीणा काष्ठमयी च वक्ति मधुरं वाणीं मनोहारिणीं
पाषाणाश्च फलन्ति काङ्क्षितमहो किं वा न साध्यान्तरैः ॥

वीथ्यन्तरमवलोक्य । महान्तं समरसंरम्भः । कम्पितवि-
षमवेल्लितविकटतिरश्चीनविषाणभूषायितविविधगोहवलयख-
लखलत्कारमुखरमुखानां अतिनिशितखुरोत्खातभूतला-
नाम् अनवरतप्रहरणपरिणतकिणकठिनकण्डून्मस्तकानाम्
असोढपरबलमधःशीर्षाणाम् अगाधरोषाणामेषां मेषा-
णाम् । तथा हि । पश्चात्परिवृत्त्यावलोक्य । सकलमार्गभौम-
पदमनुभवति चिराय शृङ्गारः । यदिदानीम् ।

दोष्णा चन्दनधूसरेण ललितान् धुन्वन्ति चित्राङ्गदां
पश्यन् तत्क्षणजायमानपुलकः पार्श्वे मुञ्जः प्रेयसीम् ।
उष्णीषप्रतिविम्बितैश्च कुसुमैरुद्रासिधम्मिल्लवान्
उद्गायन्नपयाति कोऽपि विशिषामुल्लोलवेधो युवा ॥

किञ्च ।

कलुषितकपोलपाली हस्तूर्या काप्युपैति नेपाली ।

सोत्कण्ठम् ।

कस्येयमद्दं पालीं सास्यति पुलकैरपास्तनीपालीम् ॥

तावदेनामुपसर्पामि । इत्युपसर्प्य सलीलम् ।

तरुणि ! तव कर्णपत्रं शासनपत्रं मनोभुवः शङ्कम् ।

कर्णप्रसूनमुखरान् कलये तल्लेखवाचकान् भ्रमरान् ॥

सलीलं हस्ते गृहीत्वा कराङ्गुलिपल्लवाभ्यां वदनमुन्नमय्य ।

कथमियं यथावत्कलभाषिणी ?

मुदितः कदा शयिष्ये मुखमिदमाघ्राय मुकुलितापाङ्गम् ।

मुग्धस्मितं च रतान्ते मुक्तातङ्गमुद्रितकपोलम् ॥

“किं ब्रवीषि ? कितव ! किमेतेन धूर्त्तालापेन ? न श्रुता किं किम्बदन्ती च ? “वेष्ट्यामपि वसन्तरेखामसूर्य्यमयूष्या-
मकरोदर्यपान इति ।” तदन्तमेतेन कुक्कुटाचारेण । नहि
नेपालिकाजातिर्दाक्षिणात्यवदनाचारा, मुञ्च पाणिमिति ?”
साद्रहासम् । जानामि ते पातिव्रत्यमर्थपानशौर्य्यञ्च । पुरोऽव
लोक्य । सानन्दम् ।

कल्हाररचितचूली केलीगमनेन गर्हितमराली ।

कापि नगरप्रतोषीमालिभिः साकमागता चोली ॥

स्मरणममिनीयं । सखि मन्दारमालिके ! सह कुशलिनी
त्वं रागवर्द्धनेन ? किं ब्रवीषि ? “भाव ! किमेतेन निर्धनराग-
वर्द्धनेन ? मातङ्ग इवागत्य माञ्ज्जार इव निर्गतोऽभूत् इति ?”
तर्जनीमाधूर्णयन् । साधु मन्दारमालिके ! साधु ! कुशन्तामि
खलु कुवेरमपि कौपिनं परिधापयितुम् । सख्यः समाकृ-
यन्ति, गम्यतां प्रकृतकार्य्याय । पार्श्वमुद्दिश्य सानन्दम् ।

वर्त्तयिनि मणिबन्धे वर्त्तमानं सलीलं

शुकमुचितवचोभिः स्वैरमालापयन्ति ।

मदहसितमनोज्ञा मन्मथाद्वैतविद्या-

मुपदिशति विलोलैरुत्पलाक्षी कटाक्षैः ॥

किमिदं पाणिपल्लवेन परामृशन्ती लीलाशुकमाला-
पयति ?

“रागं मुखे वहसि, रञ्जयितुं च वाचा
दक्षोऽसि, दर्शयसि मय्यपि पक्षपातम् ।
जाने तथापि चपलं प्रियदर्शन ! त्वां
बध्नामि मत्करगतमणिपञ्जरेऽस्मिन् ॥”

इति । विमृश्य मदुद्देश एवायमालापः । नूनमेषा न
केवलमर्थपरा, कामपरा च प्रतिभाति । भवतु गत्वा जानीमः ।
पदान्तरं गत्वा स्वस्ति ते शुकविनोदनाय कथय, कलालापिनि !
कथं कामिनो भागधेयमुल्लासयति ? “सप्रणयकोपम् ।” अपवार्य
करभोरु ! ययार्थवादिनं लीलाशुकं कर्णोत्पलेन किन्ताड-
यसि ? किं ब्रवीषि ? “गणिकाजनगर्हितमध्वानभाश्रयन्ती न
कस्याहमुपालम्भपात्रमिति ?” मधुरभाषिणि ! मैत्रमवोचः ।

मान्या त्वमेव हि मनोहररूपवेषैस्तारुण्यमद्य तरुणैश्चरितार्थयन्ती ।
अन्यैः किमयं ह्यपणैर्जडजीर्णभोग्यतारुण्यसंपदुदयैः सुदृशां समूहैः ॥

किं ब्रवीषि ? “सुवन्तु निन्दन्तु वा, सर्वे कुलक्रमागतम-
खिलधनं सकलविदग्धेभ्यो दत्त्वापि महति राजपथे मकरध्व-
जमभिषेक्ष्यामि । तद्विदग्धजनमूर्द्धन्य ! निर्लज्जया निबद्धोऽ-
यमञ्जलिः, सकृदपि त्वया समागन्तव्यमिति ।” सानुरागम् ।
चारुदासिनि ! निदेशवृत्तिनि दासजने किमत्यादरेण ?
संछिद्यतामयमञ्जलिः । सत्यमागच्छामि, शपांस ते पादप-
ङ्कजेन, क इव करतललग्नं मुञ्चेत मारिणकम् । गच्छामि
रङ्गोत्सवाय । पुरोऽवलोक्य ।

परिहितपट्टदुकूलाः पवनसमुद्भूतपाण्डुरोष्णीवाः ।

करतलकम्पितखड्गास्त्रिममयीयान्ति कामिनः पैराः ॥

किञ्च ।

आच्छाद्य स्तनमण्डलीमभिनवज्यात्स्नानिभैरंशुकै-
 भूयस्तत्प्रतिविम्बितैरवयवै सम्मोहयन्त्यो जगत् ।
 रम्याभोगनितम्बगौरववशान् मन्दायमानैः पदैः
 पथ्यायाकुलहारनूपुरमिमा गच्छन्ति पौराङ्गनाः ॥
 समन्तादवलोक्य सकौतुकाश्चर्यम् ।
 क्रीडाशैले मदकलमसां चञ्चलैरर्द्धचन्द्रैः
 केकारावं रचयति मुदा केलिलोलः शिखण्डी ।
 मन्दं मन्दं मदनतरलं सैकते सञ्चरन्ती
 दोनारावं दिशति गगने दीर्घिकाराजहंसी ॥

किन्नाम निमित्तमेतस्य ? किञ्चिदभोदशङ्कां पश्यामि ।
 श्रुतिमभिनीय । सर्वथा समारब्ध एव रङ्गोत्सवः तथा हि ।

नवाम्बुवाहस्तनितानुकारी विजम्भते दिक्षु पदत्रिरुन्धन् ॥
 महोत्सवारम्भविशेषशंसी मनोहरो मङ्गलतूर्य्यनादः ॥

तदवलम्बितमेव गन्तव्यम् । वामतोऽवलोक्य । मनोहरो-
 ऽयं समवायः । परस्परार्कणितविनोदानां विलोलविलासिनी-
 नाम् । सप्रणयकौतुकम् । कथमत्रैव मे सखा विलासवीरो
 विलासवत्या सह मद्भासंरम्भेण द्यूतकलहमातनोति ? किञ्चि-
 दुपलब्धम् । सखे विलासवीर ! केन जनेन प्रवृत्तं ते वां द्यूत-
 विनोदः ? किं ब्रवीषि ? “यद्यहं पराजितः स्याम्, अस्यै
 दास्यामि हस्तकटकम्, एकवारमधःशयनं च । यद्येषा, स्व-
 कण्ठादवमुच्य मद्भ्रमपथिव्यत्येकावलीम्, एकवारमधरपङ्कव-

चेति ?" साधु रे साधु ! माननीयः खलु भवान् पण्यबन्ध-
चातुर्येण ।

सीत्कारगर्भमुदरं स्वयमेव दत्तं
जेता यदि त्वमनुभुङ्क्ष्व मदालसायाः ।
आलोलहारमणिकुण्डलमन्यथा चेत्
अस्या लभस्व पुरुषायितमायताद्याः ॥

पदान्तरं गत्वा पुरोऽवलोक्य । अहो ! रमणीयता नयनपि-
धाने कौतुकस्य, यदेष चतुरङ्गविहारिणीम् ।

मूकीभूतमुखीं विधाय नयनस्पन्देन दूरात्सखीं
पश्चान्मन्दमुपेत्य पाणियुगलेनाच्छादयन्त्या दृष्टौ ।
अङ्गैस्तत्क्षणाजयमानपुलकैर्जानन्नपि प्रेयसी-
मस्याः सस्पृहमाभ्युन्नवयवान् आख्याति नाख्यां युवा ॥

पुरोऽवलोक्य । कथमसौ वसन्तसेनायास्ताम्बूलकरण्डवा-
हकस्ताण्डवमुसत्वरमायाति । किं ब्रवीषि ? "त्वय्येतां त्वय्येतां
स्वामिन् ! किमद्यापि विलम्बेनैवं समाहितविशेषोपकरणा
देवी भवन्तमेव प्रतिपालयतीत्यहमागतोऽस्मीति ।" कथय रे
को वा विशेषो रङ्गस्य ? किं ब्रवीषि ? "कोऽयमतः परं
विशेषो नाम ? सोऽपि षोडशसहस्रान्तःपुरविहारधूर्त्तो
वरदराजः करिगिरिशिखरादवतीर्य स्वयमेव कल्पितलीला-
विलासवेषः सकलरसिकजनधौरेयतामवलम्ब्य माख्यादिभि-
रागतान् सम्भावयन् विलासमण्डपमध्यास्त इति ?" तर्ह्य-

यमितः प्राप्तोऽस्मि । पुरस्तावलोक्य । अहो ! रमणीयता मण्ड-
पस्य, यदिदानीम् ।

सम्भावितं सपदि हर्म्यतलं विमानै-
र्द्वारं निखातकदलीयुगलाभिरामम् ।
स्तम्भावली च दक्षिणा विमलैर्दुकूलै-
र्वर्णित इन्त, वचसा कथमस्य लक्ष्मीः ? ।

वामतोऽवलोक्य साश्चर्यम् ।

गण्डस्थलस्फुरितकाञ्चनकर्णपत्रं नासाविलीननवमौक्तिकलोभनीयम् ।
आबद्धकक्षुकमलक्षितमध्यभागमायाति दृन्दमिदमान्धविलासिनीनाम् ॥

किं ब्रवीषि ? “स्वामिन् ! न केवलमेकस्मादन्येभ्योऽपि
देशेभ्यः समागताः विलासिन्यः पश्य ।

केशान्तरालगतकेतकपत्रजाजं कस्तूरिकाकलितकौमलगण्डमूषम् ।
विन्यस्तकुङ्कुमविशेषकमुत्पलाक्षं कर्णाटयौवतमिदं कमनीयवेधम् ॥

स्वामिन् ! इतो दीयताम् दृष्टिः ।

मुक्ताकक्षुकसंक्लृप्ताः पाण्डुरनारीपयोधराः ।
मेहमन्दरविन्धादीन् वसन्तीव महागिरीन् ।”

किमिदं परं कौतुकं रङ्गमण्डपस्य ? “पश्चिमभागमवलोक्य
कथतु स्वामी ।

कर्णोत्पलं नम्रगवाक्षिभिरेव पीतं
गात्रप्रभासं कनकाभरणं निमग्नम् ।

विम्बाधरस्य रुचिभिः पिहिता च लाक्षा-

लाटीषु हन्त लघुभूषणमेवमासीत् ॥

एवमनेकदेशादागता विलासिन्यो वर्णयितुं न शक्या
इति” साधु सखे ! पटीयानमि । पश्य ।

कल्पितचन्दनतिलकं कर्णपरिस्फुरितकनकताटङ्कम् ।

कवलयति मानसं मे कान्तं कर्णाटकामिनीवदनम् ॥

नेपालीगण्डपालीषु कस्तूरीपङ्कविन्दवः ।

वदन्ति मदनेभ्यः मदनिष्यन्दिनीं दृशम् ॥

सखे ! सहैव समागच्छ, समाजं प्रविशावः । पुरोऽवलोक्य ।
शिरस्यञ्जलिङ्कटयन् । पश्य । य एष सभानायकत्वेन सिंहास-
नस्थोऽस्ति गिरीशो भगवान् ।

भुवनानि विमोहयन् पुरस्तादपुष्पा सोऽयमुपाविशद्विलासी ।

मदनोपनिषद्ब्रह्मविद्यां यमुनासीमनि वल्लभाङ्गनानाम् ॥

ससम्भ्रमं पश्चादवलोक्य । सखे ! किमर्थं विलम्बितोऽसि ?
पश्य । तत्रभवता वरदराजेन सबहुमानमाहूय स्वकण्ठा-
दवमुच्य मृगमदस्यन्दिनीं सौगन्धिकमालां स्वाङ्गोपला-
नितमङ्गरागञ्च दत्त्वा सम्भावितोऽस्ति । समन्तादवलोक्य ।

पक्षद्वये कल्पितपङ्क्तिरेषासभा हरिर्नायकमुदहन्ती ।

विराजते मौक्तिकयष्टिरस्यारङ्गश्रियः कण्ठगतेव रम्या ॥

किं ब्रवीषि ? “सा दृष्टा वसन्तमहोत्सवव्यापृता वसन्त-
सेनेति” सखे ! किञ्च पश्यसि ।

समीप्य मां सखितमर्क्षिकम्पैः समीपनिर्दिष्टनिवासभूमिः ।

करोल्लसत्काञ्चनवेत्रयष्टिः करोति रङ्गस्थितिमायताक्षी ॥

तत्रैवोपविशामः । किं ब्रवीषि ? “गच्छामि कार्यान्तर-
करणाय, गृह्यतामयं ते प्रणयसुहृत्सङ्गीतशेखर इति ?”
तर्हि गच्छ सङ्गीतशेखर ! अनुनीय शयनं सकृदपि आरोपिता
किमभिनवयौवनारम्भकन्दलित मन्दाक्षमन्दायमानमहोत्सवा-
नन्दा मन्दाकिनी । किं ब्रवीषि ?

“कुर्यां प्रसाधनविधिं कुचयोः सलीलं

किञ्चिन्नखैरधिकमुत्पलका च बाला ।

सीत्कारमातनुत हन्त स एव नान्दी

कन्दर्पकेलिकलहाङ्गुतनाटिकायाः ॥”

सखे ! सम्प्रति किं वर्ण्यतेऽस्या रतिरहस्यसौभाग्यम् ।

पश्यन्तीं परिणामकेलिषु मुञ्चन्निशङ्कमालिष्य तां

प्रेतूजत्कलमग्रहीषमधरं स्पृष्ट्वावती साप्यभूत् ।

नाहं वेत्ति न वेत्ति सा च दयिता तत्रावयोश्चेष्टितं

शय्या वेत्ति न वेत्ति वा स तु कुतः संयामजोलः स्मरः ॥

इति सकौतुकम् । पश्य सखे ! वामभागं वसन्तसेनायाः ।

कैषा का च न योषा भूषामणिकिरणभूषितैरङ्गैः ।

सम्भारामविमृष्टा संदृष्टा भवति चन्द्ररेखेव ॥

किं ब्रवीषि ? “किमद्यापि न जानासि सा खलु त्रिलास-
पुरादागतविशालाक्षी सकललोकनोचनानन्दचन्द्ररेखेति” ।

स्मरणमभिनीय तर्हि शुभ्रमः । वृत्त्यगीतवाद्यादिषु महाविद-
ग्धेति निरतिशयनिखिलसम्भोगदायि गम्भीरमस्यास्तारुण्यम् ।

आनङ्गीमधिगन्तुमिच्छति दशमस्याविलम्बं क्रमा-
दालापो विरसीकरोति मरुतामाहारवार्त्तामपि ।
सन्नाहः स्तनयोरयं न सद्गते चापोन्नतिं शाम्भवीं
व्यापारो नयनस्य वाञ्छति हरेराद्यावतारश्रियम् ॥

कथं साम्प्रदायिकैरङ्गनेपथ्यमुपक्रान्तमेव ।

तन्त्रीं केचन बोधयन्ति नखरैर्मञ्जुस्वरौद्वारिणीं
मायूरीं रचयन्ति मर्दलमुखे मालां परे मूर्च्छनाम् ।
शङ्खं केचन पूरयन्ति कतिचित्संप्राप्तमौनव्रता
वंशीं केचन नादयन्ति च परे कर्णोचितां माधुरीम् ॥

ससम्भ्रमम् । साधु विनयातिशय ! साधु ।

निषिद्धदम्भतद्रथैः अवलमाशु तन्त्रीरवैः
प्रपञ्चपरिमोहनं किमपि गीतमुज्जृम्भते ।

ऊर्ध्वमवलोक्य ।

अयञ्च पुनरञ्चलं पुनरमुष्य सम्भावय-
न्नुदञ्चति शनैश्शनैरुपरि कोटपि पुष्पाञ्जलिः ॥

नेपथ्याभिमुखमवलोक्य । चिराय चरितार्थञ्चक्षुः ।

उत्क्षिप्तां विरचय्य बाहुजतिकामुच्चैः कण्ठात्कण्ठं
पादौ नूपुरमञ्जुनादमुखरौ पर्यायतस्तन्वती ।

दूरोद्भासितकौतुकस्य सहस्रो दुर्लक्षशेषाकृति-
र्नेपथ्यान्तरितैव निश्चलयते नेत्राणि शतोदरी ॥

कथमपनीतमेव नेपथ्यम् । पश्य तावत् ।

कल्हारपत्रोज्ज्वलकेशपाशं गाढावबद्धस्तनकञ्चुलीकम् ।
अङ्गं ब्रवाद्धौलकलोभनीयमाभाति रङ्गेऽचितमङ्गनायाः ॥

सङ्गीतशेखर । सकृदपि सम्भावयते मित्रसौभाग्यं यदि-
दानीम् ।

चित्रलिखितेव बाला रेखासौभाग्यनिश्चलरङ्गैः ।
कलयति हि मानसम्मे सस्मितमनुरागशंसिभिः पुलकैः ॥

निकषोपलः खलु भवान् नृत्यविद्यायाः ।

मूर्त्तानुद्गिरतीव लोचनमिदं ह्वावान् जगन्मोहना
वाख्याताविव खोलनूपुरतया पादा च तालक्रमात् ।
अध्यक्षानिव कल्पयन्त्यभिनयैरङ्गानि चार्थान्नवान्
कण्ठेनोद्गिरतीव कामपि सुधां कर्णेऽपभोगात्सुकाम् ॥

सकौतुकम् । कथमेषा विविधकलोचिता ?

दर्शितबहुप्रयोगा स्थित्वा रङ्गे कलाचिता तन्वी ।

पश्यति हि मां कटाक्षैः पुलकितकन्दर्पवीरभुजदण्डैः ॥

अन्तं कलङ्करहितं, शफरद्वयञ्च निस्तोयमन्धतमसञ्च सुगन्धि तन्वत्राः ।
वक्त्रच्छलेन भुवि दृष्टवतो विधातुर्वर्ण्येत, केन करकौशलमद्भुतन्तत् ? ॥

साश्चर्यम् । किं ब्रवीषि ? “सम्भावयति भगवान् ! वरद-
राजो दृष्टदिव्यनृत्यगीतोऽप्यनेन नृत्यगीतादिना सन्तुष्टः ।

स्वदेवीभोगलालितैर्दिव्याभरणादिभिर्वासन्तिकामिति ?” ।
तर्हि गच्छामि । अयमेवावसरः प्रेयसीं सम्भावयितुम् ।
सलीलमुपसृत्य । अस्तु कुशलं प्रेयस्यै वासन्तिकायै ।

न परं रूपलावण्यैस्त्वया मूर्ध्नि मृगीदृशाम् ।

विद्ययापि विशाखाद्धि ! विन्यस्ता वामपादुका ॥

किं ब्रवीषि ? “पण्डितः खलु भवान् दृष्टमपि स्थूणी
कर्तुम् । भवादृशं बद्धमानमन्तरेण नास्ति मे विद्याकणि-
केति ?” । सशिरःकम्पम् । विनयः खलु भूषणं विद्यायाः ।
वर्णनीयं किमेतद्वासन्तिकायाः तथापि ब्रवीमि । चोल-केर-
लनेपाल-मालव-मगध-कलिङ्गकर्णाटकप्रभृतिविविधदेशागत-
विटनिकरसङ्कीर्णसकलविद्यारसिकजन्मभूमिरपि त्वया
दासीकृतैव रङ्गस्थली । अपवार्य । सखि ! वसन्तसेने ! दिव्या
वद्धसे वासन्तिकामहोत्सवेन । सस्मितं हस्ते गृहीत्वा । किं ब्र-
वीषि ? “भवति स्थिते का नामाहं वासन्तिकामहोत्सवस्य ?”
विदितसकलवेदितव्यस्य, न किञ्चिद्वक्तव्यमस्ति । तथापि ब्रवीमि,
सर्वे शासनपूर्वमेव वारसुन्दरीरभिनयङ्गुर्वन्ति त्वयापि वास-
न्तिकायै नटनर्तकविटविदूषकसमाजेऽस्मिन् किमपि शासनं
दातव्यमिति विभाव्य सस्मितं तथा करोमि । समन्तादवलोक्य ।
कथं लिखितमेव सामाजिकैः । किञ्चिदवधारय । स्वस्ति समस्त-
भुवनैकवीरहरिहरहरिण्यगर्भवशीकरणवामाङ्गनावचःस्थल- -
स्थापितजयस्तम्भशम्बरभिदि सार्वभौमपदमनुभवति मधुरध-
नुषि मकरध्वजे मधुमासपौर्णमास्यां काञ्चीपुरीवास्तव्यः
शङ्कारशेखरो वासन्तिकायै कलत्रपत्रमर्पयति ।

मासान् सप्त ममेयमस्तु दयिता दास्वामि चास्यै शतं
 दीनारान् प्रतिमासमम्बरयुगं नित्यं शतं वीटिकाः ।
 आमोदं कुसुमं च वाञ्छितमसौ मध्येऽन्यमोक्षेति चे-
 दत्त्वा तद्विगुणं कलत्रं ! तु पुनर्मासानियं सप्त च ॥

इत्थं कृतं शृङ्गारशेखरेण । इत्थमवगतं रागवद्धनेन ।
 एवमनुमितं कुसुमसौरभेण । एवमवबोधितं रतिवल्लभेन ।
 एवमुभयेच्छा लिखितमिदं चित्रलेखेन निरवद्यमिदं सम्यक्-
 परिपाक्यताम् । इदमपि लिखितं पुरा मे वल्लभाया वासन्ति-
 कायाः किमपि लौकिकमेव । आस्तामपरं कलासु
 वैलक्ष्ण्यम् । जनान्तिकम् । द्यूते चौर्ये निष्प्रतिद्वन्द्वोऽस्मि
 पञ्चषपच्चैरेव पुरमशेषं पुराणखर्वशेषं विधाय कनकवर्षण
 भवनं ते पूरयिष्यामि । पत्रञ्चैतत्परिपालय । किं ब्रवीषि ?
 “भाव ! किमन्यदाशास्यम् ।

यौवराज्यमनङ्गस्य युवयेर्नवयौवनम् ।

इदानीमस्तु साम्राज्यमिदमथायतेप्सितम् ॥

तद्गच्छ यथेष्टं विहर वासन्तिकया सहेति ।” सानन्दम् ।
 परमनुगृहीतोऽस्मि । परिवृत्य वासन्तिकमाश्लिष्य । अद्य खलु
 निष्कण्ठमनङ्गसाम्राज्यं ; निर्वर्ण्य । सेत्त्रासम् । सुगात्रि !
 सम्प्रति हि ।

पूर्वव्याभीसरसि प्रसिता पूरिता कान्तितोयैः

पश्चान्मध्ये त्रिवलिविधमे प्रखलन्ती क्रमेण ।

प्राप्ता भूयस्तनभरमितः प्राप्तुकामा मुखन्ते

कण्ठेलमा मृगमदमिलत्कर्ममे दृष्टिरान्ते ॥

सस्मितम् । सुभ्रु ! किमेतेन साचोक्ततविलोकनेन । सत्यमा-
गच्छामि । शपामि ते कुचकलशेन । परिश्रान्तोऽस्मि । परि-
णतो वासरश्च । पश्य पश्य । सोऽयमवलम्बितमम्बिकारमणपटु-
तरनटनहस्तविस्त्रस्तकनकडमरुकविडम्बो गगनतलविहरदम-
रपुरवारयुवतिकरकमलगलितरामणीयकमणिकटककान्ति-
र्मन्दाकिनीविकटतटविलसदुटजविबुधशुरुवितीर्णसायन्तनस-
मयनियमाञ्जलिसलिलसहपतिततपनीयारविन्दसन्देहवाहि-
नीनिरवधिकतरङ्गितनिखिलमङ्गलारम्भभवदीयरङ्गोत्सवदर्श-
नकुट्टहलागमनवेगविभ्रष्टविद्याधरवरवर्णनीवर्णनीयसुवर्ण-
वर्णपत्रामुकारी परिसरचरद्वरुणपुरवरतमुचटुलचरणम-
णिकटकविष्टमरकिरणकदम्बचुम्बित इव समापतदपरिमि-
तरजनीचरसुभटनिशितशरविदलितनिजतनुगलित रुधिरनि-
कुरुम्बकरम्बित इव रुणकठोरकलाभिघातपरिकुपितजवन-
निजतुरगसुरधूलीपालीकवलित इव सरभसपतितकटकतट-
घनरवरथचरणघनरवनिशमनसुखनिष्कम्पशवरकुलमवतरति
चरमगिरिवरनितम्बमम्बरतलादंशुमाली ।

तव मृगमहोत्सवं विवक्षुर्वरुणान्तःपुरवामलोचनानाञ्च ।

मणिदर्पणमण्डलानुकारी भजते पश्चिमशैलमंशुमाली ॥

सन्धाताखड्गचण्डचण्डपरशुप्रारब्धभीमभमी

वगच्छस्तकपर्दवासुकिफणामाणिक्यशङ्कावहम् ।

ममं पाथसि पश्चिमस्य जलधेर्मार्त्तखड्गविम्बं ततो-
ध्वान्तैर्भूतगणैरगाहि भुवनं मन्ये तदन्वेषिभिः ।

समन्तादवलोक्य । नतोदरि ! तव वृत्तान्तमनुकरोति
वासवीर्यं पश्य ।

आनीताङ्गरपङ्क्तवैरपनयन्नच्छान्तमःकञ्चुली
माशां सम्प्रति वासवीमनुभवन्नक्षीणरागः शशी ।
अस्याश्च स्तनसङ्किनीमिव वहत्यङ्गेन कस्तूरिका-
मालिङ्गत्वयमादरेण रजनीमर्द्धोन्मिषत्तारकाम् ॥

किञ्च ।

शशाङ्के सन्नद्धे भरत इव सन्ध्यायवनिका
तिरोभूत्वा पुष्पाञ्जलिमिव विकीर्योडनिकरान् ।
कलं गायन्तीभिः कुमुदवनभङ्गिणीभिरधुना
नभोरङ्गं प्राप्ता विहरति निशालासिकबधूः ॥

तदहं भुक्त्वा गृहीतताम्बूलञ्च भवनमेवागच्छामि ।

तन्वाङ्गि ! तरलापाङ्गं तव रागतरङ्गितम् ।
आलोकनमिदं जीयादनङ्गकुलदैवतम् ॥

किं ब्रवीषि ? “वसन्तसेनायास्तत्तदभिमतवस्तुभिः सर्वे
विलासिनः सम्भाविताः । तेषामग्रे सम्भावनीयस्य भवतः किं
वा प्रियमिति ?”

शङ्कारशेखरः । कलभाषिणि ! एतदेव प्रियम् । यतः ।

कृतैव वामचरखं कृतमत्सराणां
चूड़ापदे सकलवारविलासिनीनाम् ।
सम्भावितासि वरदेन महासभायां
चिह्नैरनन्यसुलभैः सितचामराद्यैः ॥

किञ्च ।

कटकेषु जयन्तु भूपतीनां कवयः काङ्क्षितकल्पपादपानाम् ।
वचसां रसपानदिव्यगन्धैर्मधुनिध्यन्दमनोहरैर्निगुम्फैः ॥

तथाप्येतदस्तु भरतवाक्यम् ।

अनपेक्ष्य चरित्रमङ्गलानामधुना कामुकचित्तहारिणीनाम् ॥
अनुरागमकृत्रिमं वहन्तीं चिरमुल्लोलपचित्तजन्मलक्ष्मीम् ॥

काञ्चीपुरीमधिवसन् कमनीयभूमा
कामीष्य एष वरदः कमलालयायाः ।
आकल्पयन्वसुमतीमनुकल्पमेनां
कल्पद्रुमो भवतु कश्चन मानवानाम् ॥

इति निष्क्रान्तः ।

इति वसन्ततिलकभाष्यः समाप्तः ।

**THE FOLLOWING IS THE LIST OF
PROFESSOR TARKAVACHASPATI'S
WORKS & PUBLICATIONS.**

			Rs.	As.
1. Asubodham Vyakaranam.	3	4
2. Dhaturupadarshā.	2	„
3. Sabdastoma Mahanidhi.	10	„
4. Sidhantakoumudi with Sarala.	11	„
5. Sidhantavindusara.	„	8
6. Tuladanadipadhati.	4	„
7. Gaya Shradhadipadhati.	1	„
8. Sabdartharatna.	„	12
9. Vakyamanjari.	„	1
10. Vrittaratnakara and Chhandomanjari with notes.			„	10
11. Venisanhara with a Commentary.	1	„
12. Mudrarakshasa.	Ditto	...	1	8
13. Ratnavali	Ditto	...	1	8
14. Malavikagnimitra.	Ditto	...	1	8
15. Dhananjayavijaya.	Ditto	...	„	4
16. Mahaviracharita.	Ditto	...	1	8
17. Sankhyatatwakoumudi.	Ditto	...	2	8
18. Veiyakarana Bhusanasara.	2	„
19. Lilavati...	„	12
20. Vijaganita.	1	„
21. Sishupalabadha with Mallinatha.	6	„
22. Kiratarjuniya.	Ditto	...	2	8
23. Kumarasambhava Purvakhandam.	Ditto	...	1	„
24. Kumarasambhava Uttarakhandam.	„	8
25. Panini Sutras.	„	12
26. A comprehensive Sanscrit Dictionary (In the Press)			60	„
27. Kadambari with a commentary.	4	„

28. Rajaprasasti.
29. Gayitri.
30. Anumanachintamanididhiti.	2
31. Sarvadarshanasangraha.	2
32. Bhaminibilasha with notes.	1
33. Hitopodesha with notes.	1
34. Bhasha parichheda and Muktavali.	1
35. A discourse on the Hindu polygamy.
36. Dashakumaracharita with notes.	1
37. Paribhashendusekhara.	1
38. Kavikalpadruma.
39. Chakradatta.	2
40. Unadisutra with a commentary.	2
41. Medini Kosha.	2
42. Panchatantra of Vishnuharma.	2
43. Bidwanmodatarangini.
44. Madhavachampu.
45. Tarkasangraha with an English translation.
46. Prasannaraghava of Jayadeva.	1
47. Vivekachuramani.
48. Kavyasangraha (complete work.)	5
49. Linganushashana with a commentary.
50. Ritusanhara with a commentary....
51. Vikramorvasi with a commentary.	1
52. Vasantatilaka.

Apply to Pandit Jibananda Vidyasagara B. A.
The 5th June } Govt. Sanskrit College.
1872. } CALCUTTA.